

منشور آسه آن، گامی به جلو

بنا به نظر برخی تحلیلگران سیاسی و اقتصادی، آسه آن از جمله معدود سازمان‌هایی است که در طول چهار دهه فعالیت در منطقه‌ای که سرشار از اختلافات سرزمینی میان پنج کشور عضو اولیه و ده کشور عضو فعلی بوده و هم‌اکنون نیز به نوعی ادامه دارد، توانسته است علاوه بر توسعه همکاری‌های اجتماعی و فرهنگی میان ملل عضو، محیطی امن و جاذب برای جذب سرمایه‌های خارجی ایجاد نماید و بدین ترتیب روند توسعه اقتصادی شاخصی را در یکایک کشورهای منطقه رقم زند. با توجه به اهمیت بررسی چگونگی موفقیت این سازمان منطقه‌ای که با تصویب منشور جدید آن سیر تکاملی خود را طی نموده است، به نظر می‌رسد این گزارش پاسخگوی برخی سؤالات علاقمندان به روند همکاری‌ها در منطقه جنوب و شرق آسیا باشد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

رتال جامع علوم انسانی

طرح موضوع

چهار دهه از تأسیس آن بود. این منشور با هدف تضمین برقراری صلح و ثبات دائمی، توسعه و پیشرفت اقتصادی و تجاری منطقه و یکایک کشورهای عضو و همچنین ایجاد هویت منطقه‌ای در ابعاد فرهنگی و اجتماعی در اجلاس ماه دسامبر ۲۰۰۸ سران آسه آن مورد تأیید قرار گرفت و سپس به تصویب پارلمان‌های یکایک کشورهای عضو به منظور لازم‌الاجرا شدن رسید.

سؤالات اصلی

در این گزارش سعی شده است به طور اجمالی به بررسی روند تکاملی آسه آن با نگاهی ویژه به منشور جدید آن و توجه جدی کشورهای عضو این گروه به

بدون تردید آسه آن (مجمع همکاری‌های ملل جنوب و شرق آسیا) طی چهار دهه گذشته با چالش‌ها و موفقیت‌های عمده‌ای روبرو بوده است لیکن آنچه مسلم است؛ این تشکیلات در سال‌های اخیر به عنوان یک سازمان منطقه‌ای شاخص و مؤثر نه تنها در آسیا بلکه در صحنه بین‌الملل ظاهر شده و همکاری با آن مورد توجه سایر سازمان‌های منطقه‌ای، اتحادیه‌ها و کشورهای جهان قرار گرفته است.

بدیهی است یکی از تحولات عمده این سازمان تصویب منشور جدید توسط ده کشور عضو پس از گذشت

توسعه همکاری‌های سیاسی به‌رغم عدم درج این موضوع در بیانیه بانکوک (۱۹۶۷)، پرداخته شود. در همین رابطه چارچوب مباحث طراحی شده بدین شرح می‌باشد:

۱. تشکیل آسه آن و اهداف آن

۲. آیا آسه آن اساساً یک گروه اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی است یا سیاسی؟

۳. روند تکاملی آسه آن

تشکیل مجمع همکاری‌های ملل جنوب و شرق آسیا (آ

سه آن)

تاریخچه

آسه آن در اوت ۱۹۶۷ با امضای بیانیه بانکوک توسط وزرای کشورهای مؤسس شامل اندونزی، مالزی، سنگاپور و تایلند اعلام موجودیت نمود. در این بیانیه رسمی، اولویت اهداف سازمان بر توسعه همکاری‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی میان ملل عضو متمرکز گردیده و نکته قابل توجه آنکه توسعه همکاری‌های سیاسی در متن آن درج نشده بود. البته ذکر این نکته ضروری است که روند همکاری‌ها عملاً به سوی توسعه همکاری‌های سیاسی نیز سوق پیدا کرد. در منشور جدید آسه آن نیز یک سلسله اهداف سیاسی و تعهدات جدید کشورهای عضو در زمینه‌هایی از جمله توسعه روند دموکراسی، مشارکت جامعه مدنی در روندهای تصمیم‌سازی سیاسی و مسائل حقوق بشری تعریف شده است. شایان ذکر است که این مفهوم از همان ابتدای تشکیل آسه آن، مورد توجه برخی تحلیلگران سیاسی منطقه و حتی سیاستمدارانی چون دکتر مهاتیر محمد بوده و ایشان معتقدند که اساس تأسیس سازمان مذکور، حل و فصل اختلافات سرزمینی و مرزی دیرینه کشورهای جنوب و شرق آسیاست لیکن سازوکار اجرائی آن را توسعه

همکاری‌های اقتصادی، تجاری، فرهنگی و اجتماعی که در متن بیانیه آمده است تعریف نموده‌اند.

هسته‌های اولیه تشکیل آسه آن

آسه آن در واقع اولین مجمع همکاری‌های منطقه‌ای در جنوب شرق آسیا به شمار نمی‌رود بلکه این منطقه در سال‌های نخستین دهه ۶۰ شاهد تشکیل دو گروه منطقه‌ای دیگر به شرح زیر بوده است:

الف: مجمع جنوب و شرق آسیا

ASSOCIATION OF SOUTHEAST ASIA---
(A.S.A)

اعضای این مجمع عبارت بودند از: مالایا، فیلیپین و تایلند

ب: مجمع مافیلیندو

MAPHILINDO شامل مالایا، اندونزی و فیلیپین

تلاش‌های انجام شده جهت توسعه همکاری‌ها در قالب این دو گروه به دلیل درگیری‌های سیاسی از جمله چالش در موضوع منطقه ادعائی صباح بین مالایا و فیلیپین و همچنین اختلاف نظرات در خصوص موجودیت مالزی میان مالایا و اندونزی از یکسو و فیلیپین از سوی دیگر، متوقف گردید. چالش اول موجب به تعلیق درآمدن فعالیت‌های آسا (A.S.A) شد و متعاقب آن مجمع همکاری‌های مافیلیندو نیز به فراموشی سپرده شد.

از پنج عضو اولیه تشکیل دهنده آسه آن، سنگاپور در ابتدا به علت مستعمره بودن و سپس قرار گرفتن در

۱. مالایا به لحاظ جغرافیای طبیعی بر روی شبه جزیره مالایا قرار داشته که از شمال دارای مرز زمینی با تایلند و در جنوب با جزیره سنگاپور هم‌جوار بوده است. مساحت این منطقه معادل ۱۲۲ هزار کیلومتر مربع و ۱۱ ایالت بوده و ۲ منطقه فدرال را تحت پوشش داشته است. در منطقه شمال ایالات کداج، پنانگ، پراک و برلیس، در منطقه مرکزی ایالت سلانگور و مناطق فدرال کوالالامپور و بوتراجایا و در منطقه جنوبی ایالات نگیری سبیلان، ملاکا و جوهور قرار داشته است.

فدراسیون مالزی، در هیچ کدام از دو گروه فوق‌الذکر حضور نداشت. این جزیره به دلیل اختلافات جدی با مالزیائی‌ها در سال ۱۹۶۵ از فدراسیون مالزی جدا شد.

در هر حال با توجه به فضای سیاسی حاکم بر منطقه در نیمه اول دهه ۶۰، برخی تحلیلگران بر این باورند که ماهیت تشکیل آسه آن سیاسی بوده است و پنج کشور عضو اولیه سازمان به وجود چنین مجمعی برای حل اختلافات و درگیری‌ها از جمله خاتمه درگیری‌های میان مالزی و اندونزی و همچنین عادی شدن روابط بین مالزی و فیلیپین نیاز شدیدی احساس کردند. ضمناً دو عامل خارجی دیگر شامل: ظهور انقلاب فرهنگی در چین و همچنین وقوع جنگ در ویتنام نیز مزید بر علت بود.

ویژگی‌ها و نکات عمده مندرج در اعلامیه بانکوک

– در این اعلامیه اهداف و مقاصد این گروه تعریف شده است همچنین به ماهیت اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی آسه آن پرداخته اما به همکاری‌های سیاسی میان کشورها اشاره‌ای نشده است.

– در اعلامیه، انگیزه اصلی تشکیل آسه آن، نیازهای توسعه‌ای یکایک کشورهای عضو که امیدوار بودند در سایه همکاری‌های منطقه‌ای به رشد اقتصادی دست یابند بیان گردیده است.

– همگرایی اقتصادی از اهداف اولیه تشکیل آسه آن نبوده است.

– آسه آن همواره از عضو پذیری سایر کشورهای منطقه جنوب و شرق آسیا استقبال می‌کند.

– در چارچوب آسه آن همکاری‌های امنیتی و نظامی ترسیم نگردیده است گرچه این‌گونه همکاری‌ها خارج از این مجمع میان کشورهای عضو وجود دارد.

نگاهی به روند تکاملی آسه آن

آسه آن از ابتدای تشکیل تا سال ۱۹۷۵ با همان مبانی اولیه گام به جلو نهاد لیکن در سال ۱۹۷۶ (اولین نشست سران در بالی) سران دول عضو رسماً همکاری‌های سیاسی را به عنوان یکی از اهداف آسه آن اعلام نموده و از این رو نقطه عطفی در روند همکاری‌ها ایجاد نمودند. علت عمده این تحول تکاملی رخدادهای سیاسی منطقه به ویژه قرار گرفتن کشورهای هندوچین در زمره بلوک کمونیست بود. در واقع جلوگیری از تسری این روند به سایر کشورهای منطقه با توجه به تلاش‌های ایدئولوژیک اتحاد جماهیر شوروی و چین به شکلی در دستور کار آسه آن قرار گرفت.

مهمترین اسنادی که در خلال این نشست ظهور پیدا کرد عبارتند از:

– پیمان مودت و دوستی Treaty Of Amity & Cooperation

– موافقت نامه تشکیل دبیرخانه آسه آن

– همچنین در این نشست، اتحادیه آمادگی خود را برای گسترش همکاری با سایر کشورها اعلام نمود و تدریجاً آغازگر گفتگو با شرکای اصلی اروپائی و آمریکا گردید. علاوه بر استرالیا و نیوزیلند که در سال‌های قبل از اجلاس سران در بالی به عضویت گفتگوئی با آسه آن در آمده بودند، ژاپن و آمریکا در سال ۱۹۷۷، اتحادیه اروپا در سال ۱۹۸۰، کانادا در سال ۱۹۸۱، کره جنوبی در سال ۱۹۸۹، هند در سال ۱۹۹۳، چین و روسیه در سال ۱۹۹۶ و پاکستان در سال ۱۹۹۷ به عنوان طرف‌های گفتگو به عضویت آسه آن درآمدند.

در دومین نشست غیررسمی سران (۱۹۹۷) طرح چشم انداز آسه آن ۲۰۲۰ با هدف تعیین خط مشی آتی سازمان برای قرن ۲۱، به بحث گذارده شد و مفاد مباحث مورد توافق قرار گرفت. نگاه برون‌گرای آسه آن و تعامل و

همکاری با کشورهای خارج از منطقه مجدداً به عنوان یک استراتژی مورد تأیید قرار گرفت. بر این اساس روند تکاملی منشور آ سه آن با اهداف تشکیل سه مجمع سیاسی - امنیتی، اقتصادی و اجتماعی - فرهنگی محقق گردید و منشور نهائی پس از امضا در اجلاس سیزدهم در سنگاپور، در چهاردهمین اجلاس سران در بانکوک لازم‌الاجرا شد.

الف) مشخصه‌های اصلی مجمع سیاسی - امنیتی آ سه آن - مجمع قانون‌گرا براساس ارزش‌ها و نرم‌های مشترک - جمعی با مسؤلیت مشترک برای ایجاد امنیتی جامع در منطقه همراه با صلح و ثبات

- جمعی با نگاه برون‌گرا، پویا و همگرا با جهان به هم پیوسته

راهکارها

۱. جلب همکاری به منظور توسعه سیاسی و درک متقابل از طریق گفتگو میان متفکران سیاسی، سازمان‌ها و نهادهای غیر دولتی، مدنی و حقوقی کشورهای عضو با دعوت ایشان برای حضور در نشست‌های آ سه آن. ۲. توسعه و حمایت از ارزش‌های حقوق بشری و رفاه اجتماعی ۳. توسعه اصول دموکراسی و اعتماد سازی در کشورهای عضو

۴. پاسخ سریع و جامع به بحران‌های تأثیرگذار بر آ سه آن ۵. تقویت ایده مرکزیت آ سه آن در توسعه همکاری‌های منطقه‌ای

۶. تقویت همکاری‌ها و روابط با کشورهای خارج از منطقه ب- مشخصه‌های اصلی مجمع اقتصادی آ سه آن

- بازار و پایگاه تولید مشترک - ایجاد منطقه اقتصادی بر اساس اصول رقابت آزاد. - توسعه اقتصادی همگون در منطقه

- ورود و دخالت در اقتصاد جهانی

راهکارها

۱. استقبال از جریان آزاد کالا، سرمایه، خدمات و نیروی انسانی ماهر

۲. حمایت از مصرف‌کننده، حقوق مالکیت معنوی و تجارت الکترونیک

۳. توسعه خلاقیت‌ها در امور تجاری، اقتصادی و صنایع کوچک و متوسط

۴. توسعه روابط اقتصادی خارجی و مشارکت در شبکه عرضه کالای جهانی

ج- مشخصه‌های اصلی مجمع اجتماعی - فرهنگی آ سه آن

- توسعه حقوق انسانی

- توسعه محیط زیست

- ایجاد هویت برای آ سه آن

راهکارها

۱. بهبود نظام آموزش و پرورش

۲. سرمایه‌گذاری در توسعه نیروی انسانی

۳. توسعه تکنولوژی ارتباطات و اطلاعات

۴. تسهیل دسترسی به تکنولوژی و علوم کاربردی

۵. حمایت از حقوق کارگران مهاجر

۶. توسعه مسؤلیت‌های جمعی اجتماعی

۷. توسعه استانداردهای زندگی در مناطق شهری و روستائی

۸. توسعه آگاهی‌ها و حس حضور در مجمع آ سه آن

۹. حفظ و توسعه میراث فرهنگی آ سه آن

۱۰. توسعه خلاقیت‌های فرهنگی

نتیجه‌گیری

رخدادهای مهم طی چهار دهه از زمان تأسیس آ سه آن تاکنون که با تصویب منشور جدید آن در واقع رؤیای رهبران مؤسس این سازمان را محقق نمود، بیانگر

کره شمالی، چین، پاکستان، روسیه، نیوزیلند، پاپوا (گینه نو) و جامعه اروپا (عضو ناظر) با هدف توسعه اعتمادسازی برگزار شده است.

۴. ایجاد مکانیسم ارتباطی میان اتحادیه اروپا و آسه آن با اهداف توسعه تجارت و همکاری‌های اقتصادی میان اروپا، آسه آن و سه کشور ژاپن، کره جنوبی و چین و همچنین ایجاد تعادل در حاکمیت اقتصادی و تجاری ایالات متحده آمریکا در منطقه جنوب و شرق آسیا از طریق حضور این کشور در سازمان همکاری‌های اقتصادی آسیا و پاسیفیک

۵. آخرین رخداد مهم در روند تکاملی این سازمان تصویب منشور جدید آن است که در اجلاس چهاردهم سران در تایلند (دسامبر ۲۰۰۸) لازم‌الاجرا شد تا آسه آن بتواند جایگاهی مؤثر، قانون‌گرا و با محوریت مردم در منطقه و همچنین جامعه بین‌الملل کسب نماید.

حسین امینیان طوسی

اداره اول آسیای شرقی و اقیانوسیه

پیشرفت مؤثر روند همکاری‌های کشورهای عضو می‌باشد. عمده این رخدادها که در یک روند تکاملی شکل گرفته است عبارتند از:

۱. تبدیل چهره ناشناخته آسه آن در بدو سال‌های اولیه تأسیس به یک سازمان منطقه‌ای معتبر در جامعه بین‌الملل با انگیزه ایجاد ارتباط و تعامل با جامعه جهانی.

۲. تحقق عضویت پنج کشور دیگر منطقه در آسه آن از جمله برونئی، میانمار، لائوس، کامبوج و ویتنام

۳. تغییر جدی ماهیت آسه آن از تمرکز بر موضوعات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به موضوعات جامع‌تری از جمله سیاسی، امنیتی و حقوق بشری

یادآور می‌شود که در پیگیری تحولات امور امنیتی، آسه آن در طول چند دهه گذشته قادر گردید که:

الف: ساز و کارهای سیاسی لازمه را برای تحقق اعلامیه زوفین فراهم نماید.

ب: امضای پیمان مودت و همکاری را تحقق بخشد

ج: ایده ایجاد منطقه عاری از سلاح‌های هسته‌ای در سال ۱۹۹۵ مورد تأیید قرار گیرد.

د: نشست‌های امنیتی منطقه‌ای از سال ۱۹۹۴ تحت عنوان: (Asian Regional Forum) با موفقیت برگزار شود. این نشست‌ها میان ده کشور عضو و پانزده کشور طرف گفتگو شامل استرالیا، ژاپن، هند، کره جنوبی، آمریکا، مغولستان،

منابع

Politics In The ASEAN States –(Khaw Guat Hoon)-Book
Towards An ASEAN Community (Article)
ASEAN Blue Print (Article)
Path To Prosperity (Article)